

Varga Ilona

Joka XXX.

(részletek)

Újabb barát

Ferkó szomszéd egyik csodálkozásból a másikba esett, amikor Janóék házát belülről is megtekintette. Elsőre a bútorzaton akadt meg a szeme.

– De szép! – szakadt ki belőle egy őszinte sóhajtás, amikor a sarokülő padot és asztalt szemlélte. – Gondolom, ezt is te csináltad, Joka – tette hozzá.

Janó csak bólogatott, s vitte volna tovább, de akkor meg a búbos kemencét kezdte kikerekedett tekintettel nézegetni.

– A vaslapból sejtem, hogy főzni is lehet rajta, a padkáján látom, hogy pihenni is. Elég nagy, hogy befűtse a lakást, de egyet nem látok, Joka. Hogy tüzelitek fel? Mert nyílást nem igen lelek rajta.

– Kívülről. Hogy ne legyen belül se füstje, se korma – válaszolt Janó.

Vitte volna tovább a szobákat megmutogatni, de Ferkó izgatottan már ki is lépett az udvarra. Alig győzte követni. Vendége most kívülről csodálta meg a kemence-kályhát.

– Mekkora ötlet! – csapkodta a combját. – Mekkora ötlet! ... és de szép! Gondolom, ezt is te agyaltad így ki.

– Ehhez semmi közöm. Mamónk ötlete volt. Ő is tapasztotta. A min-tát meg a kislányom, Flaré festette ki ilyen csudaszépre.

– Venyigét gyűjtenek meg gombászkodnak az erdőben – szólt köz-be Mamó, mert amikor meglátta, hogy a kemencéjét szemlélik, rögtön odasétált ő is. – Azt mondták, megpróbálnak gyökeresen hazahozni néhány bodza-, szeder- és málnasarjat is. Most, hogy megyünk ki a nyárból, érdemes talán megáztatni egy időre, aztán elültetni. Ha Isten segít, megerednek...

Ferkó szomszéd neki is elmondta az álmélkodó méltatás mondatait, amik – mi tagadás – nagyon jól estek Mamónak. Nem igen volt ed-dig része olyasmiben – pedig jó sok évet megélt –, hogy akár csak egy nem-cigány dicséretet is besepert volna. Kérdezte is:

– Mondja, Ferkó szomszéd! Nem lesz magának baja ebből, hogy cigá-nyokat dicsérget? Nincs erre valami szabály, valami titkos rendelkezés, hogy a cigányokat csakis szidni lehet?

Ferkó elszégyellte magát. Ő nem érezte ki a kérdésből az incselke-dő vidámságot, noha az itatta át a kimondott szavakat. Úgy van az, hogy, akit saját lelkiismerete űz, minden kimondott szóból annak vád-jait hallja vissza. Így aztán úgy vélte, hogy ennek az egyébként ked-vesnek tűnő és remek ötlettel előállt kályha-kemence tapasztó cigány vénasszonynak valaki befújta, hogy miket mondtak rá a faluban a háta mögött.

– Az nem is úgy volt! – kezdte a védekezést, noha senki sem támad-ta, s Mamónak is belekezdett, mindannak elbeszélésébe, amit Janó már megbocsátott korábban. Amit most bizonyított is, hiszen nem hagyta, hogy Ferkó magyarázkodással kínlódjon.

– De hisz, Mamó csak élcelődött... Nem szokott hozzá, hogy bárki idegen dicsérgesse.

– Pedig én őszintén mondom. Ez egy remek ötlet... És szép is lett nagyon.

– Köszönöm, elhiszem – mondta Mamó. – Azok a lepénykék, ott az asztalon már ebben sülték. Káposztások – tette hozzá. – Vegyen belőle! Egyen belőle!

– Csak egyet, hogy meg ne sértsem!

De aztán lett belőle kettő, sőt három is. Igazság szerint lett volna még több is, de azt már a vendég sem tartotta illendőnek.

– Ilyen fűszerekkel készültet sem ettem még. Nagyon finom.

– Finom ám! De nem én sütöttem – csipentett egyet a szemével Janó felé –, hanem Flaré és az Anyicikája. Együtt készítették a legelejétől a legvégéig, de Nyica csak mondta, hogy a kislány mit hogyan csináljon. Még a tüzet is vele rakatta.

– Egy kislány keze munkája? – ámuldozott Ferkó szomszéd. Ezt se hittem volna. – Majd Janóhoz fordult. – Ne haragudj, hogy így kiszaladtam, de ez a kemencemegoldás nagyon különleges a számomra! Kíváncsi vagyok ám a többi odebenti dologra is, Joka. Örülnék, ha mindent megmutatnál, amit akartál.

– Gyere, szomszéd! Akkor mutatom...

Amikor aztán újra kijöttek, Ferkó szomszédon látszott, hogy megvidámította a borocska is, amivel Janó kínálta, de akadt egyéb öröme is. Nem is kicsi! Amikor Janó beszéltette a szüleiről, megemlítette, hogy ma is abban a házban laknak, amit még az édesapja építtetett. Javítani is alig kellett rajta valamit. A tetőt kellett csak megerősíteni, mert amikor a mestergerenda megroppant alatta, akkor kissé megsüllyedt.

Janó rákérdezett, összepántolták-e és aládúcolták-e a gerendát, vagy más módon javították-e ki.

– Megnéztem több hozzáértővel is, de mind azt mondta, semmit se lehet kezdeni vele. Meg kellett emeltetni egy időre a tetőt, hogy a mestergerendát kiválthassuk egy valamivel szélesebb újjal. Ennek már jó pár éve.

– Mit tettetek a megroppant gerendával?

– Megpróbáltam felfűrészelni, de az első darab tűzre vetése után kiderült, apa bekente valami szerrel, hogy ne költözzön bele a szű. Iszonyatos bűzt és füstöt eresztett lángra kapva, úgy hogy nem aprítottam tovább.

– Megvan még most is? – jött izgalomba Janó.

– Meg. Fenn fekszik a tetőhéjban. Miért kérdezel róla ennyit?

– Hát nem érted, Ferkó? Megvan! ...Tényleg nem érted? Abból faragom ki a kopjafát

– De hát az egy randa fadarab.

– Meglátod, hogy milyen szép lesz. Bízd csak rám! Még annál is szebb lesz, mint amit az öreg Sárközinek faragtam. Megígérem. Eleve szebb lesz, mert személyesebb. Azt mondod, Ferkó, hogy ezt a gerendát, ami a házad mestergerendája volt, még édesapád építette be a házba. Abba, amiben aztán az egész életét leélte és felnevelte gyermekeit az édesanyád oldalán...

– Csakugyan! – lelkesedett fel Ferkó is, majd röviddel azután lekonyult a kedve. – Ott is haltak meg mind a ketten...

– Na, látod?! Mi lehetne méltóbb és személyhez kötöttebb anyag a kopjafájukhoz? Hidd el: ez a hozzájuk kötöttség fogja vezetni a véssóm... Mesélg még róluk...

Amikor kiléptek, már mindent megbeszéltek. Ezért volt a vendég oly vidám. Éppen csak körülnézett, Mamó máris lecsapott rá.

– Lenne nekem egy szerény kérésem. Itt van ez a fényesre csiszított bográcsféle. A szomszéd úr úgyis közelebb lakik Pesta gazdához és feleségéhez, az ő drágalátós Trézsikéjéhez...

Ferkónak egy pöttyet gondolkodnia kellett, hogy ki lehet „gazda” az ő szomszédságában, hiszen csupa szegény ember telke öleli körbe a földjét. És ki lehet ez a „Trézsike”? Aztán bevillant, hogy csakis egy István van mellette lakóban, a Csonka Pista, s annak felesége valóban Trézsi. Na de, hogy valaki is Trézsikének nevezze azt a lepcsés szájú némbert? Ezt sem hittem volna – állapította meg magában. Úgy látszik ez a mai a csodálkozások napja. Mindenesetre némi késéssel bólogatással jelezte, tudja, kikről van szó.

– Megkérném, hogy vigye magával ezt a kiskondért, és adja oda nekik, mert az övék. Pesta szomszéd felejtette nálunk, amikor legutóbb erre járt. Ha azt mondanák, hogy nem az övék, nekik ilyenük nem volt, nyugtassa meg őket. Mondja meg, hogy én tisztítottam ki ilyen fényes-szépre. Mert küldök benne némi lepénykéket, s nem akartam megsérteni azzal, hogy esetleg piszkosnak ítéli az edényt, amiben küldöm. Ha megmondaná azt is, hogy maga is kóstolta, külön megköszöném. Nem szeretném, ha szemétkben végeznék a kis Flaré sütése. Még azt gondolhatnák, hogy megmérgezem őket. Ugye, elviszi, ha szépen kérem?

– Hát persze, hogy elviszem, bár nem nagyon értem... Ezek szerint István átjött az építéshez? De hiszen azt mondtad – fordult Janó felé –, hogy nem volt semmi segítséged a tetőfeltételig, és akik jöttek, azok is mind varkocsiak voltak.

– Így is van.

– Akkor végképp nem értem. Miért volt itt István, vagy, ahogy ti mondjátok: Pesta szomszéd?

– Nem mi mondjuk így! Ő mondta így magát.

– Az István?

– Ő.

– És mi hozta ide? És hogy hagyhatta itt a kiskondérját?

– Kérdezd meg tőle! Én ugyan el nem mondom... Bár igen gyanítom, hogy ő sem fogja.

Így aztán Ferkó válasz nélkül ment el, de boldog volt, mert sikerült békességet teremtenie a lelkében.

Két nappal később átvitte Janóékhoz a régi mestergerendát. Amikor Mamó óvatosan rákérdezett, miképp teljesítette ígéretét, arra válaszolva igencsak szűkszavúan szólt.

– Elvittem nekik. Odaadtam. Mondták, hogy nem övék, nekik ilyen kondérjuk nincs. Elbeszéltem, honnan hoztam, ki küldte. Erre sápadozni kezdtek. Aztán egyúttal beszélni is. Egymás szavába vágtak, úgy tiltakoztak. Hogy az nem is úgy volt, ahogy „azok cigányok” mondták. Én meg tettem magam, mintha mindent tudnék. Miért, szerintetek mit mondtak? – kérdeztem. És akkor megtudtam, hogy mit akarnak letagadni. Nem érdekelt, mit handabandáznak, már megismertem az igazságot. Azért a végén csak elárultam, hogy ti egy árva szót sem meséltetek az esetről. Hogy magukat leplezték le. Többet erről nem akarok mondani... Talán csak azt, hogy ti jó emberek vagytok, ők meg nem. Punktum!

Nem mutatkozott szófukarnak azonban, amikor Janó arra kérte, járja vele együtt végig azt a földet, amit bérbe vett. És persze mondjon róla véleményt, mert minden hasznos észrevételének nagyon örülne. Ferkó menten kihúzta magát. Jól esett neki a bizalom. Meg az a ki nem mondott gondolata, hogy íme: a hitványsága miatt elvesztett – jónak hitt szomszédja – helyébe nyert egy másik jó szomszédot. Igaz ő messzebb lakik, mint Istvánék, de mennyivel különb lelkű... Mert az micsoda nemes lélekre vall, hogy nem árulta be sem az öregasszony, sem Joka, hogy mit kívánt tőlük „Pesta szomszéd”, hogy az ő kárára ügyködtette volna őket. Nem is szapulták, hogy milyen aljasságot feltételezett róluk. Kétségkívül nagylelkű emberek...

És hogy szeretik egymást?! Most, hogy az öregasszony, ez a Mami reggelihez hívta, s míg falatozott, elbeszélte a többiek sorsát... Hogy az a Nyica, akit a két gyerek Anyicinak szólít, valójában nem is az édesanyjuk. Elnézve őt, nem is gondolná az ember. Úgy sugárzik minden mozdulatából az anyaság, a kis árvák pedig szépen fésülve, tisztán öltöztetve úgy is rajongják körül. Mesélt Nyica mostoháiról, majd elmesélte azt is, hogy miként van a lány a gyerekek apjával. Hogy szerelmesek ugyan egymásba (le se tagadhatnák), meg is vallották már, de ez a Janó/Joka határidőhöz makacsolta magát. Hogy ne csak őt ismerje meg ez a szeleburdi lány. Aki elé pedig kerülhetne ezer fiatalabb, tehetősebb legény, akkor is ezt a remek embert választaná...

– Mert, higgye el, Ferkó szomszéd – éltem bár sokat, jártam bár sok helyütt – ennél okosabb, lélekben tisztább, ügyes szorgalmú, szeretetteljű embert még magam sem találtam.

Aztán később ez a káprázatos szépségű Nyica is beszédbe elegyedett vele. Amikor Flaréval friss káposztás lepénykéekkel kínálták.

– Úgy hallottam, múltkor nagyon ízlett. Vegyen belőle bátran. Ez a kislány készítette – toltta maga elé Flarét –, teljesen egyedül! De úgy ám! – jelentette ki anyai büszkeséggel. Tőlük meg Mamóról hallott mindenféle dicséretet. Kitudta azt is, hogy az öregasszony nem az elhunyt első feleség édesanyja, s még csak távolabbi rokonságban sincs a családfővel. Hogy nagyon beteg volt, halni készült, és pusztán azért váltak el a karavántól, hogy zötykölődésmentes, békés, nyugodt környezetben hagyhassa itt a földi létet. Kierződött szavaikból, hogy mennyire örülnek, hogy körükben erőre kapott. Hogy azt a mérhetetlen sok tudást, amit fölhalmozott magában, eltanulhatják tőle.

Amíg kettesben a földet szemlézték, a házigazda is bemutatta a háza népét. Ő is pont olyan tisztelettel beszélt Mamóról, mint Nyica. Nyicáról pedig egyenesen áradozott. Azt is megtudta tőle, bánja már, hogy úgy megkötötte magát. Ha nem tette volna, akár abban a minutumban oltár elé vezetné a lányt. Dehát, ha szót tett rá, ahhoz tartania kell magát.

Folytatta volna tovább, de Mirkó is hozzájuk csapódott, így abba hagyta. A kislány is bizalmába fogadta a vendéget. Elárulta neki, hogy milyen nagy gondban van. Felsorolta összes próbálkozását a kutyaűző nádsípval. Hogy bárhogy igyekszik, az új sípok nem riasztják meg Komát. Míg a régit hallva, nyűszítve iszkol szegény.

– Ferkó bácsi, mi lehet a baj? Sehogyan nem jövök rá.

Amikor megígérte, hogy gondolkodni fog rajta, s kerít neki száraz nádat, mert azzal még nem tett próbát, Mirkó a tenyerébe tette a magáét. Így folytatták hármasan a határszemlét. Pontosabban: négyen, mert egy idő múlva Koma is mellettük lépdelt.

Amikor vendégük meglátta a földet, majd innen is onnan is markolt belőle, Janó öröme, máris jól szólt róla.

– Jószerű! Ugyan nem fekete, hanem barna, de abból a sötétebb fajta. Lehetne sárgás, vörös és hamuszürke is. A legtermékenyebb a fekete föld, de az mifelénk nagyon ritka. Az én földecském világosabb barna... Ássunk csak itt, meg ott a másik végén is egy-egy nagyobb gödröt! Nézzük meg, hogy mi van a felszíne alatt! Mert teszem azt, ha tele van kővel, kavicsal vagy fehérkés fonalakkal, ha penész-szagot áraszt, az nem kevés gondot szerez majd.

Mirkó és Koma visszazaladtak ásóért. Janó nekigyürkőzött, nem engedte Ferkót az ásónyélhez. Igaz, így is kapott segítséget, mert mellső mancsaival Koma is vadul hányta mellette a földet.

– Nincs benne kőféle, csak elvéve és apró. Ez jó! Penész- és dohos szaga sincs. Savanyú se. Ez is jó.

Markába vett némi földet, és nyomkodni, morzsolgatni kezdte.

– Nem porlad szét, mint az enyém. Ebben van elég nedvesség... és nem is olyan sovány. Ráadásul évek óta parlagon áll. Bő termést ígér ez, szomszéd. Különösen, ha az időjárás is mellétek szegődik.

– Majd megkérjük a Jóistent, segítsen – sóhajtott egy nagyot Janó. – Bár úgy hiszem, hogy folytonost segít, amikor ilyen barátokat sodor az utunkba.

– Hát csakugyan megbocsájtottál... Barátom! – ölelte át Ferkó. (És fölöttébb büszke volt rá, hogy magát e cigányember és családja barátjának tudhatja.)

Flaré kicsinyít

– Emlékszel, hogy amikor az erdei kunyhóban laktunk, hogyan jegyezték meg Mirkóval a hazavezető ösvényeket? Figyelj meg mindent az úton alaposan! – mondta Janó a mellette lépdelő Flarénak.

Jókor korán útnak eredtek Kápos felé. Oda, ahová Flaré iskolába jár majd. Janó igyekezett úgy indulni, ahogyan a lánya feltételezett haladási gyorsasága szerint időben odaérhet az első bekolompolásra. Most még nem volt tétje a dolognak, de figyelmeztette, hogy amikor elkezdődik az iskola, pontosan kell megérkeznie. Így most, a taligát kísérve, azt is megláthatják, mennyire bírja tartani a lépést. Kell-e pihenőkkel is számolni? Mert úgy korábban kell elindulnia.

– Amíg kicsi vagy, jó ideig a nyakamba veszek majd, s elviszlek egy kis darabon. Mivel én gyorsabban lépkedek, úgy több erőd marad. Majd megmutatom, meddig gondoltam a dolgot. Addig ülj csak fel a taligára, mert tolnom kell, s úgy nem bírálak most a nyakamban!

Hívták ugyan Mirkót is, de még azzal az ígérettel sem tudták iskolához csábítani, hogy végig a taligáról lógathatta volna a lábát. Koma annál nagyobb örömmel indult velük. Elég volt csak egyszer kérni.

– Gyere, Komám! – szólt neki Janó. – Kísérj el minket, hogy megismerd az utat. Azt szeretném, ha mindennap elkíséred Flarét, s vigyázva rá, épen hazahoznád. Legalább a tavasz-végig. Utána már felmenetelek ez alól. A tyúkvigyázást, csirkecsősi tisztet Mirkó veszi majd át tőled. Szigorú felügyelet alatt lesz ökelme. Hátha úgy neki is megjön majd a kedve az olvasás és betűvetés tanulásához...

A taligán amúgy nem sok hely volt, a tegnap este főzött enyvét őrző fedeles fabödön mellett mindenféle lécek, egy kisebb és egy nagyobb szerszámosláda, kétféle – ládába nem fért – fűrés, egy kis zsák faszög, zsírostégelyek álltak a különféle méretű vékony falapokon.

– Inkább többet viszek, minthogy kifogyjak belőle. Ami fölös lesz, azt ott hagyom, hiszen megyek még az iskolakezdésig – jelentette ki Janó, mielőtt útra keltek.

Amikor a falubíró hivatala elé értek, Janó emlékeztette lányát arra, hogy idáig bizonyára eltalálna egyedül is.

– Eddig magadtól is eltalálnál, hiszen idáig már eljöttünk együtt többször is. Ha itt körülnézel, háromfelé is fordulhatnál, de látod, hogy azok ott kicsiny utacskák. Neked ezen a nagyon kell majd tovább menned. Egészen a keresztig egyenest. Pontosabban az úttal orrod iránt, mert egy kicsit kanyarul majd később. Mindenesetre nem kell letérned róla. Kezdetben a keresztig viszlek majd a nyakamban, utóbb viszont már csak idáig. Úgyhogy most még nem szállítalak le.

Amikor a kereszthez értek, megálltak, s mindhárman odamentek. Sok virágcsokor volt a feszület lábánál. Ők is letettek egyet, amit ott-honról hoztak, majd a kereszt mögé kerültek, s odatámasztottak egy kisebb koszorút, amit Nyica fűzött előző este. Janó kezével megsimígtatta az Orsós Tíca emlékét idéző bekarcolt feliratot, s fejet hajtott.

– Nemsokára már te is el tudod majd olvasni édesanyád nevét... Amikor először elindulsz az iskolába, innen, Megváltónk és édesanyád emlékétől bocsátalak majd Komával az utadra. Néhány hét múltával már – ahogy mondtam – a hivatalnál veszünk majd búcsút. Várni azonban mindig itt foglak. Ha nem én, akkor Nyica jön majd elébed. Tavasztól azonban, ha hajlandó lesz rá, Koma kísér csak oda-vissza. Mostantól tehát te is gyalog jössz. Hagy szokja a lábad. Szólj, ha úgy érzed, pihennünk kell!

Így mentek hát tovább.

– Most megint egy nagy útelágazáshoz értünk. Lassan vége van Bötönyének – figyelmeztetett Janó. – Ha megállsz itt, irányozd meg tekintetteddel a temetőt. Látod a sírkert kerítését? A mellett visz el majd az utad.

Amikor odaértek, Koma lemaradt. Vissza-visszanéztek, hogy vajon mit csinál. Látták, hogy megállt a kapunál. Benézett a kerítésen túlra. Messze hallott, hogy egy-kettőt vonyít befelé, majd nemsokára hallották a szapora lépteit. Rövidesen utolérte őket.

Mielőtt elérték a következő falut, Rakoncot, elkanyarodott a széles út.

– Innen gyalogösvények vezetnek erre-arra. Most kéne nagyon megjegyzed, hogy miről tudod megismerni azt, amelyiken továbbmegyünk. Fasor van mindegyik szélén. Ráadásul mindegyiken jegenyék. Ha tudnál számolni, könnyebben menne... A negyedik, ha balról kezded a számbavételüket.

Janó hosszan elgondolkodott, majd kiötlötte a megfelelő megoldást.

– Megvan! Ideálsz, a széles út kanyarulatához. És sorra veszel minket felnőtteket. Az első gyalogútnál Mamót mondod, a következőnél mivel én vagyok a második legöregebb, engem emlegetsz meg, a rájövönél pedig Nyicát. Ő utána kor szerint te jössz. A Nyica utáni út a tied. Az a Flaré útja. Lássuk, hogyan megy!

– Mamó útja, Apuci útja, Anyici útja, Flaré útja. Ezen kell tovább mennem.

– Úgy van. Ügyes vagy.

– Nézd, apa! Koma még ügyesebb.

Nagyot nevettek, mert Koma, amúgy kutyamódra alaposan megjelölte a szélső bokrot és az első jegenyét.

Rakonca nem volt nagy falu. Igaz, nem is mentek át teljen rajta, mert a főútja csak egy távoli nagy kanyart vetve fordult Kápos felé.

– Csacsiság lenne arra felé menned. Hosszú és fölösleges út. Erre át lehet lábalni ezen a szántón, meg azon a nagy legelőn. Nekem most ez igen nehéz lenne a taligával, úgyhogy mégis arra megyünk, de visszafele levágjuk a kanyart... Nézd csak, kicsi lányom! Ha eljutottál eddig, meg fogod ismerni a helyet, mert itt elfogytak a jegenyék, s jól látod a szántót. Állj csak fel arra a nagy kőhalomra! De óvatosan! Le ne csússz, össze ne törd magadat, ha saras vagy vizes lenne a bocskorod! Ha fönn vagy, jól láthatod a templomtornyot. Az a káposi Istenháza teteje. Szinte a tövében van az iskola. Célozd be a szemeiddel, s vágj át arra. Ez a legnehezebb. Hogy egyenes vonalban menj, mert úgy a legrövidebb. Ha mégis eltérülnél kicsikét, az se nagy baj. Úgy is kiérsz a túlnani útra, csak akkor időt és erőt vesztesz... Nem fáradtál még el? Bírják a lábaid?

Nagyon meglepte, hogy Flaré nem kért pihenőt. A hosszabb úton is kibírta az iskoláig, bár a végére nagyon meglassult.

Az iskolaépületet zárva találták. Tanácstalanul várakoztak. Többször körbejárták az házat, de még csak embert sem leltek, akit megkérdezhetek volna, hol találják az iskolamestert. A templomkapu is zárva volt, és a plébánia fakerítésén is hiába zörgettek. Nagy szerencsájük volt, hogy Koma elkísérte őket. Az iskolaépület hátsó traktusában ugyanis – ahol a kis, gondozott konyhakert okán a mester lakását feltételezték – a kilincs és az ajtó erős szimatolásába kezdett. Ezután rácsahintott Flaréékra, mintha csak azt akarta volna közölni, hogy „Nyugalom! Majd én előkerítem.”. Orrát leszegve előbb ide-oda futott, majd Janó „Keresd!” biztatására határozott léptekkel, egyre gyorsabb irammal távolodott. Meglepetésükre nem a falu lakott részei, hanem egy közeli domb felé loholt.

Janó nagyon csalódott volt, de adta a vidámat, hogy Flaré nehogy pityeregni kezdjen.

– Semmi okunk a búslakodásra. Sírjanak az iskolapadok, hogy ma se gyógyulnak meg. Képzeld, nálunk mennél jobban bánhatják a fogások, hogy továbbra is nyekleniük-nyaklaniuk kell.

Janó megemelte a lányát, így Flaré benézdegélt és részletesen elmesélte, mit lát. Nem mintha ő nem látta volna ugyanazt, de így érdekesebb volt.

A padok, a falitáblák és a kivehetetlen képek után így szólt.

– Látok egy asztalt is, szemben a padokkal, de föl van magasítva. Olyan, mintha egy nagy, lapos deszkaládán állna.

– Azt ismerem. Az altiszti iskolán is ilyenén ült az oktatótisz vagy az őrmester úr... Tanmagaslat, mondták rá magyarul, de van más neve is. Katedra – így is hívják.

– Katerda? Katredra... – aztán harmadik kísérletre, már helyesen mondta Flaré is.

– Lóg ott egy nagy abrosz is. Nagyon furcsa, színes foltokkal – szólt meg újra.

No, ezt, Janó is megnézte, s elmosolyodott.

– Az egy „országabrosz”. Nem látom jól messziről, de alighanem a mi hazánk, meg a szomszéd országok vannak ráfestve. Olyan, mintha egy madár nézné felülről, nagyon magasról... Vagy, mint az angyalok, ha közelebb jönnek a mennyekből... Persze az, hogy így szétszínezték, szétkülönítették a népeket és országukat, az emberi mű. Azért folynak a háborúk, hogy a királyok, császárok, cárok és zsupánok ide-oda tologassák azoknak a színes foltoknak a széleit. Erről is arról is megnagyobbítsák a birodalmuk. Alárendeljenek maguknak mindenféle más szokású népet. Kisvártatva még hozzáfűzte: mi, cigányok olyan nép vagyunk, amely még sohase indított háborút.

Flaré nagy komolyan megkérdezte:

– Mi az az ország, és mondtad azt a másikat is... haza? Az mi?

– Azt a nagy-nagy földet nevezik országnak, amelyiken az emberek nagy többsége ugyanazt a nyelvet beszéli, ugyanazt a múltat őrzi, és közös szokásaik vannak. Ugyanaz az uralkodójuk... De ezt magam sem tudom jól. Mert vannak például olyan népek, akik több országot is laknak. Meg vannak olyanok is, akiknek sose volt, vagy volt országuk, de most más nép uraskodik rajtuk. Olyan népről is hallottam, amelyet elűztek a saját hazájukból, és hosszú időre ugyanolyan földönfutók lettek, mint mi, cigányok. Majd odabent – mutatott az ablakon túlra – okosabban elmondják neked. Azt azonban, hogy mi a haza, könnyebb megmagyaráznom. A haza az, a föld, ahol otthon érezheted magad, ahol igen távoli rokonodnak érezheted az összes embert. Ahol az elhalt, valódi rokonaid, véreid békén nyugodhatnak a temetőkben. Ahol van egy kis hely, amelyben háborítatlanul otthon érezheted magad, ahol nem kell koldulnod, éhen halnod.

– A cigányoknak is volt országuk?

– Látod, ebben még a legokosabb tudósok is tudatlanok. Kérd meg Mamót, meséljen neked Cigányországról... Még a meséinkben sem hallottam róla. Ami mese Cigányországról jutott a fülembbe, azt mind más népek mesélték rólunk. Csúfolkodón, hogy ilyen vagy olyan emberi silányságunk miatt veszítettük el. Mint azt is, hogy saját templomunk is volt valaha. A számunkra legértékesebb anyagokból építettük. Nem aranyból, ezüstből, gyémántból, hanem kolbászból, meg szalonnából – ezt találták ki rólunk. Aztán persze – mondták csúfolódva – szép lassan megettük az egész templomunkat. Híre se maradt... Amikor könyvek között forogtam, utánaolvastam én ennek. Különböző messzi országokat emlegetnek, hogy onnan indultunk el. De azok is más-más népek országairól szóltak. A cigányok valaha volt országát egy se írta... Szétszóródtunk. Ha nagyra nőttek újra és újra – mint a miénk is – szétváltak a karavánjaink. Hol innen, hol onnan, hol erre, hol arra úztek tovább. Nyelveket, neveket, hiteket cseréltünk, hol kényszerből, hol csalafintaságból, hol félelemből, hol nagyon őszintén. Itt-ott országra is tatáltunk, amely befogadott. Otthonra, hazára mégis csak nagyon kevesek leltek közülünk. Nem emlékezhetsz rá, hisz igen kicsi voltál még. Az öreg Losó sokszor mondogatta: „a mi otthonunk a világvége”.

– De, apa! Hiszen nekünk van már otthonunk.

Janó meghatottan ölelte magához Flarét.

– Bizony hogy van... Nekünk van... És, hogy soha, senki el ne vehesse, vagy ha mégis elveszne, bárhol, bármikor újrateremthessed, azért kell mindent megtanulnod, ami csak megtanulható. Mert a pénzt, a földet, a kincseket mind elvehetik tőled, de ami idebenn van – bökött a fejére –, és ami itt lakozik – mutatott a szívére –, az mindig megmarad. Az a legnehezebb helyzetben is segítségül szolgál. Mert ne feledd! Az okos szó, az okos gondolat többet ér a pénznél. A jó szó

pedig sebeket forraszt. Gondolj mindig arra, hogy drága pénzért adják a tudást, amit itt megszerezhetsz. Szerencsés vagy, mert ledolgozhatom az árát. Később azonban pénzt kell adnom érte... Hacsak nem leszel olyan okos, hogy azzal érdemled ki az árát. A legokosabb tanulókat azzal jutalmazták, hogy ingyen tanítják tovább mindaddig, amíg éppoly okosnak, szorgalmasnak és jó magaviseletűnek mutatkoznak. Aki nagyon jól tanul, de nem kerül a legokosabb sorba, a tandíját annak is mérséklék. Persze, ha nem menne könnyen a tanulás, akkor sem haragszom rád, megígérem. Ne nyomasszon efféle butaság. Nagyon szeretlek... Nagyon szeretünk! Mamónk és Nyicánk is. Valahogy előteremtjük a szükséges összegeket, hogy te és Mirkó is végigjárja az iskolát. Minden nap aranyakkal teli tarisznyával térsz haza, ha belerakod mindazt, amit hallasz... Látom, fogadkozni akarsz. Ne tedd! Higgy a tapasztalatomnak! A fogadkozások gúzsba kötnek. Az elszántságot nem kell szavakba önteni. Elég, ha te tudod, és nem felejtetted. A Jóisten – én legalábbis így hiszem – amúgy is a tettekre hallgat.

Nagy csönd telepedett közéjük. Mindketten elgondolkodtak. A messzi darázsdöngést is meghallották. Végül Flaré kíváncsiskodása felülkerekedett elszántsága belső megfogalmazásán.

– Nem gondoltam, hogy a fölülről is lerajzolható minden...

– Térképnek nevezik az olyat, amit láttál. Vannak, amin az egész nagyvilágot összetömörítik, vannak, amire a városokat, falvakat, utakat meg az erdőségeket, földeket és folyókat rajzolják. Azért, hogy az is odataláljon, aki soha nem járt arra... Le tudod rajzolni felülről a börtönyi házunkat és környékét? – adott egy faágat Flaré kezébe, s mutatott a lába elé Janó.

– Egész ügyes! – hangzott dicsérete egy kis idő múlva. – A kutat kifelejtetted.

Amikor elkészült, Flaré újabb rajzba kezdett.

– És most mit rajzolok? Felismered? – kérdezte.

Nagy sebességgel karcolgatta az ágacskával a földet.

– Az erdei kunyhónk tájéka... - ámuldozott Janó. – Az a patakpart. Az ott Nyica kertje. Zsike karámja. Az egy erdei út. Volt belőle elég. Ezt nem tudom, melyik... Várjál csak, mégis megvan. Így, hogy odarajzoltad, már ezt is felismerem. Az ott a Tíca-tisztás. Ez az odavivő út... Máris remek térképész vagy. Az egy komoly szakma. Katonáéknál nagy becsben volt az, aki képes volt a térképrajzolásra. A hadvonulás előtt mindig térképeket böngésztettek, térképeket készítettek vele... De nem is olyan könnyű az, mint gondolod. Mert azon a nagy térképen, amit bent látsz, a száz mérföldek csak annyit tesznek, mint egy-egy köröm-éled. Térképet ugyanis olyképpen csinálnak, hogy minden mértet egyazon mértékben kicsinyítenek le. Ha majd megtanulod a számvetést, te is tudsz majd így kicsinyíteni.

Flaré azonban nem bírta várni addig... Egyszer csak levette a taligáról az egyik hosszú fűrészt, és odafektette az iskola falához. Aztán megjelölve, hol volt a vége, egyet-egyét tolintott rajta.

– Mamó, Apa, Anyica, Flaré, Mirkó, Koma – mondta egy-egy továbbtolásnál.

Mivel további tolások voltak szükségesek, rövid habozás után így folytatta:

– Bali bácsi, Örzse néni... hm... Lacika, Lacika!

Ezt követően apja lábánál egy kis gallyacskával is ugyanígy járt el.

– Mamó, Apa, Anyica, én, Mirkó, Koma, Bali bácsi, Örzse néni, Lacika és megint Lacika. Nézd, apa, ugye jól csináltam? Jól kicsinyítettem le? Ez a vonal az iskolaház rövidebbik oldala.

– Kislányom, csak ámulok, hogy mennyire leleményes vagy. És okos is. Így csinálják az igazi térképet is. Csak ők szám szerint, készülékekkel mérnek. De végülis ugyanilyen elven... Még be sem engedtek az iskolába, s máris milyen fontosat tanultál... Csak így tovább kicsi lányom! Csak így tovább!